

Ìwé Dániẹ̀lì - Ọ̀kan Ọ̀gọ̀rùn-ún àti Ọ̀kanlá

Sí sí Ìtumò Àsọtẹ̀lẹ̀ ti Abubakar nínú Ègbé Kííní ti Ìfihàn

Jeff Pippenger

2024-03-02

Nínú ìtàn àsọtẹ̀lẹ̀ ti Woe àkọ̀kọ̀, aṣájú tí ó tẹ̀lẹ̀ Mohammed ni Abu Bakr Abdullah ibn Abi Quhafa, ọ̀kọ ọ̀mọ̀binrin Mohammed. A ó máa tọ̀ka sí i gégé bí Abubakar. Àwọn ẹ̀sẹ̀ méré̀n àkọ̀kọ̀ tọ̀ka sí ọ̀un àti Mohammed pẹ̀lú. Abubakar ni alákosó Íslámù àkọ̀kọ̀ lẹ̀yìn Mohammed, ìtàn sì gbé àṣẹ kan tí ó fún àwọn ọ̀mọ-ogun rẹ̀ kalẹ̀, èyí tí a ṣàpẹ̀rẹ̀ rẹ̀ nínú ẹ̀sẹ̀ kẹ̀rin ti Ìfihàn orí kẹ̀sàn-án. Àṣẹ nàá n ọ̀jú ilàna ìdidi àmì tí ó bẹ̀rẹ̀ ní ìgbà dídé Woe kẹ̀ta, èyí tí ó tún jẹ̀ Kẹ̀rẹ̀je Keje, tí ó sì tún jẹ̀ dídé angẹ̀lì kẹ̀ta.

Àngẹ̀lì karùn-ún sì fún ipẹ̀; mo sì rí iràwọ̀ kan tí ó ṣubú láti ọ̀run wá sí ayé: a sì fi kọ̀kọ̀rọ̀ kòtò àìnísalẹ̀ fún un. Ó sì sí kòtò àìnísalẹ̀ nàá; èéfin sì ti inú kòtò nàá jáde wá, bí èéfin ilẹ̀ iná nílá; oòrùn àti ojú ọ̀run sì ṣókùnkùn nítorí èéfin kòtò nàá. Àwọn ẹ̀sú sì ti inú èéfin nàá jáde wá sórí ayé: a sì fún wọn ní agbára, gégé bí àwọn àkekèé ayé ẹ̀ ní agbára. A sì pàṣẹ̀ fún wọn pé kí wọn má ẹ̀ pa koriko ayé lára, tàbí ohun èlòko tútùkùtù kan, tàbí igi kankan; bí kò ẹ̀ àwọn èniyàn nikan tí wọn kò ní èdidi Ọ̀lọ̀run ní iwájú orí wọn. Ìfihàn 9:1–4.

“Iràwọ̀” tí ó ṣubú láti ọ̀run ni Mohammed, ẹ̀ni tí ó bẹ̀rẹ̀ iṣẹ-iránṣẹ̀ rẹ̀ ní ọ̀dún 606. A fi “kọ̀kọ̀rọ̀” kan fún Mohammed tí yóò “sí” “kòtò aláílópín,” kí “èéfin” lè mú “oòrùn àti afẹ́fẹ́” ṣókùnkùn, tí ó sì mú “ẹ̀sú” jáde, àwọn tí a fún ní “agbára” gégé bí agbára “àkekèé.” Kọ̀kọ̀rọ̀ nàá jẹ̀ ogun ológun kan tí ó fa àìlera sí agbára ológun àwọn Romu, nípa bẹ̀ ọ̀ sì jẹ̀ kí ìdide ogun Islam lè ṣẹ̀lẹ̀. Kòtò aláílópín nàá jẹ̀ ààmì Arabià, ibi ibi Islam, èéfin nàá sì dúró fún ẹ̀sìn èké Islam tí ó yẹ̀ kí ó tàn káàkiri ilẹ̀-ayé, kí ó sì gba agbègbè ilẹ̀ kan nàá tí yóò jẹ̀ pé ijo ẹ̀sú yóò bo bí ijo ẹ̀sú tí n gòkè lo kojá àrìwá Áfiríkà, gúúsù Yúróòpù, àti Arabià. Ẹ̀sú nàá jẹ̀ ààmì Islam, agbára sì, ní ti àsọtẹ̀lẹ̀, n ọ̀jú agbára ológun. Agbára wọn yóò dàbí ti àkekèé, tí n ta èniyàn lójijì. Uriah Smith sọ̀ pé:

“Iràwọ̀ kan ṣubú láti ọ̀run wá sí ilẹ̀ ayé; a sì fi kọ̀kọ̀rọ̀ ibú àìnísalẹ̀ nàá fún un.

“Nígbà tí ọ̀ba Pérsia n ronú lóri àwọn iyanu iṣẹ̀ ọ̀nà àti agbára rẹ̀, ó gba lẹ̀tá kan láti ọ̀dò ọ̀mọ orílẹ̀-èdè Mèkà kan tí a kò mò sí, tí n pè é láti jẹ̀wọ̀ Mohammed gégé bí aposteli Ọ̀lọ̀run. Ó kọ ipẹ̀ nàá, ó sì ya lẹ̀tá nàá. ‘Bẹ̀ ẹ̀ ni,’ ni wòlìi Arabu nàá ké síta, ‘Ọ̀lọ̀run yóò ya ijo nàá, yóò sì kọ ẹ̀bẹ̀ Chosroes sílẹ̀.’ Nígbà tí a gbé e sí etí àwọn ijo nílá méjèjì wònyí ti Ìlẹ̀ Oòrùn, Mohammed fi ayọ̀ ikọ̀kọ̀ ṣàkíyèsì itẹ̀sìwájú iparun ara wọn; àti láàárín àwọn iṣẹ̀gun Pérsia, ó gbójúgbóyà láti sọ tẹ̀lẹ̀ pé, kí ọ̀pọ̀ ọ̀dún tó kojá, iṣẹ̀gun yóò tún padà sọ̀dọ̀ àwọn àsíá àwọn ará Romu. ‘Ní àkòkò tí a sọ̀ pé a ti fi àsọtẹ̀lẹ̀ yìi hàn, kò sí àsọtẹ̀lẹ̀ kankan tí ó lè jìnnà sí imúṣẹ̀ rẹ̀ ju èyí lo, níwọn bí ọ̀dún méjìlá àkọ̀kọ̀ ti Heraclius ti kéde itúkà tó súnmolé ti ijo nàá.’...”

“Khosrau ṣẹ̀gun ohun-iní Romu ní Èsíà àti Áfiríkà. Àti pé ‘ijo nàá,’ ní àsikò yẹ̀n, ‘ti dín kù sí àwọn ọ̀giri Constantinople, pẹ̀lú àjẹkù Gírìsì, Ítálì, àti Áfiríkà, àti àwọn ilú etí òkun díẹ̀, láti Tyre tí tí dé Trebizond, ní etíkun Èsíà. Ìrírì ọ̀dún méfà níkeyìn mú kí ọ̀ba Pérsia nàá yí padà kúrò nínú iṣẹ̀gun Constantinople, kí ó sì sọ̀ owó orí ọ̀dún-ọ̀dún tí yóò jẹ̀ idápadà ijo nàá Romu ní pátó,—ẹ̀gbẹ̀rún tálẹ̀ntì wúrà, ẹ̀gbẹ̀rún tálẹ̀ntì fàdákà, ẹ̀gbẹ̀rún aṣò àlẹ̀ ọ̀wọ̀ siliki, ẹ̀gbẹ̀rún ẹ̀sìn,

àti egbèrún wúndiá. Heraclius fara mọ̀ àwọn ọ̀rọ̀ àdéhùn ẹ̀lẹ́gẹ̀ yíí. Sùgbón àkókò àti ààyè tí ó rí gbà láti kó àwọn isúra wònyí jọ láti inú ọ̀sì Ìlẹ̀ Oòrùn ni a fi pẹ̀lú isapá nílá lò nínú imúrasílẹ̀ fún ikolù onígboyà àti ti àinírètí.”

“Ọba ilẹ̀ Persia kẹ̀gàn Saraceni aláilókikí nàà, ó sì fi ọ̀rọ̀ wòlì tí wón n pe ní ti Mèkà ẹ̀ yẹ̀yẹ̀. Kódà iṣubú ijọba Róòmù nàà kì bá tí sí ilẹ̀kùn sílẹ̀ fún Mohammedanism, tàbí fún ilòsìwájú àwọn ajíhinrere ológun ti Saraceni, ẹ̀ni tí n tan ẹ̀tàn kalẹ̀, bí ó tilẹ̀ jẹ̀ pé aláde àwọn ara Persia àti chagan àwọn Avar (arópò Attila) ti pín àkókù àwọn ijọba àwọn Caesar láàárín ara wọn. Chosroes fúnra rẹ̀ ṣubú. Àwọn ijọba ọ̀ba Persia àti ti Róòmù mú agbára ara wọn tán lóri ara wọn. Àti pé kí a tò fi idá sínú ọ̀wọ̀ wòlì ẹ̀ké nàà, a ti lù ú kúrò ní ọ̀wọ̀ àwọn tí ì bá ti dá ọ̀nà rẹ̀ dúró, tí wón sì bá ti fọ̀ agbára rẹ̀ túútúú.”

“Láti ojú Scipio àti Hannibal, a kò tii gbìyànjú isẹ̀ nílá kan tí ó lágbara ju ẹ̀yí tí Heraclius ẹ̀ fún idásílẹ̀ ijọba nàà lọ. Ó tọ̀ ipa ọ̀nà rẹ̀ tí ó kún fún ewu kojá Òkun Dúdú àti àwọn ọ̀kè Armenia, ó wọ̀ inú àárín ilẹ̀ Persia gan-an, ó sì pe àwọn ọ̀mọ̀-ogun ọ̀ba nílá nàà padà wá sí ààbò ilẹ̀ wón tí n sà̀n ẹ̀jẹ̀.”

“Nínú ogun Ninefe, ẹ̀yí tí wón jagun rẹ̀ pẹ̀lú ikà gidigidi láti imọ̀lẹ̀ ojú tí tí dé wákátí kọ̀kànlá, mẹ̀dẹ̀dọ̀gbón àsiá, yàtò sí àwọn tí ó ẹ̀e ẹ̀ ẹ̀ kí a ti fọ̀ tàbí ya, ni a gbà lówọ̀ àwọn Pèsiá; a gé apá tí ó pọ̀ jùlọ̀ nínú ogun wón lulẹ̀, àwọn asegun nàà sì, ní fífi iparun tiwón pamọ̀, lo ọ̀ru nàà lóri pápá ogun. Àwọn ilú àti àwọn ààfin Asiria ni a sí sílẹ̀ fún àwọn ará Róòmù fún igbà àkókó.”

“Agbára ọ̀ba-ọ̀ba Romu kò fi ọ̀wọ̀ múlẹ̀ sí i nípasẹ̀ àwọn isẹ̀gun tí ó sẹ̀gun; ní àkókò kan nàà sì ni a tún pèsè ọ̀nà, àti nípasẹ̀ ọ̀nà kan nàà, fún ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ àwọn Saracens láti Arabia, bí eesú láti agbègbè kan nàà, tí wón n tan ẹ̀sìn Mohammedan tí ó sọ̀kùnkùn tí ó sì n tan ẹ̀niyàn jẹ̀ káàkiri ní ipa-ọ̀nà wón, tí wón sì bò bo gbogbo ilẹ̀ ọ̀ba Pérsia àti ti Romu ní kíákíá.

“A kò lẹ̀ fẹ̀ àpẹ̀rẹ̀ tí ó péye síi ti ọ̀tító yíí ju ẹ̀yí tí a pèsè nínú àwọn ọ̀rọ̀ iparí orí nàà láti ọ̀dọ̀ Gibbon, láti inú ẹ̀yí tí a ti mú àwọn iyokúró tí ó sáájú. ‘Bí ó tilẹ̀ jẹ̀ pé a ti dá ọ̀mọ̀-ogun ajagunmólẹ̀ kan sílẹ̀ lábẹ̀ àsiá Heraclius, isapá tí kò bá isètò àdáyéba mu nàà dàbí ẹ̀ni pé ó ti rẹ̀ agbára wón jù bí ó ti lo ó. Nígba tí ọ̀ba nàà n sẹ̀gun ní Constantinople tàbí Jerusalemu, àwọn Saraceni kó ilú kékeré kan tí a kò mọ̀ lóri àlàà Siria, wón sì gé diẹ̀ ninu àwọn ọ̀mọ̀-ogun tí wón lọ̀ láti gbà á sílẹ̀ sí wẹ̀wẹ̀,—isẹ̀lẹ̀ àtàtà tí ó wópò tí kò sì ẹ̀ pàtàkì, bí kò ẹ̀ pé ó jẹ̀ isáájú iyipadà alágbára kan. Àwọn olẹ̀ wònyí ni àwọn àpósítélí Mohammed; igboyà wèrè wón ti jáde láti inú ašálẹ̀; àti ní ọ̀dún méjọ̀ ikeyin ijọba rẹ̀, Heraclius padánù sí àwọn Arabu gan-an àwọn ẹ̀kùn nàà tí ó ti gbà padà lówọ̀ àwọn Persia.’

“Èmí ẹ̀tàn àti ifòkànsin igbóná, tí ibùgbé rẹ̀ kò sí ní àwọn ọ̀run,’ ni a tú sílẹ̀ lóri ilẹ̀ ayé. Kòtò àinísàlẹ̀ kò nílò ǹnkan kan bí kò ẹ̀ kọ̀kọ̀ró láti sí i, àti kọ̀kọ̀ró nàà ni iṣubú Chosroes. Ó fi ẹ̀gàn ya létà ọ̀mọ̀ ilú kan tí a kò mọ̀ sí rere láti Mekka. Sùgbón nígba tí láti inú ‘itanná ọ̀go’ rẹ̀ ó rí sínú ‘ilẹ̀-isọ̀ ọ̀kùnkùn’ tí ojú kankan kò lẹ̀ wọ̀ inú rẹ̀, orúkọ Chosroes yóò sì yára bọ̀ sínú igbàgbé níwájú ti Mohammed; ọ̀súpá àgùnfọ̀rẹ̀ nàà sì dàbí ẹ̀ni pé ó kan n dúró de igòkè rẹ̀ tí tí di iṣubú irawọ̀ nàà. Wón pa Chosroes lẹ̀yin iparun pátápátá rẹ̀ àti isonù ijọba rẹ̀ ní ọ̀dún 628; a sì fi ọ̀dún 629 sàmì sí gẹ̀gẹ̀ bí ‘isẹ̀gun Arabia,’ àti ‘ogun àkókó àwọn Mohammedans sí ijọba Romu.’ ‘Angẹ̀li karùn-ún sì fún ipè, mo sì rí irawọ̀ kan ṣubú láti ọ̀run wá sí ilẹ̀ ayé; a sì fi kọ̀kọ̀ró kòtò àinísàlẹ̀ nàà fún un. Ó sì sí kòtò àinísàlẹ̀ nàà.’ Ó ṣubú wá sí ilẹ̀ ayé. Nígba tí agbára

ijoba Romu ti rẹ tán, tí ọba nílá ti Ìlà Oòrùn sì dubulẹ ní òkú nínú ilé-iṣò òkùnkùn rẹ, ikógun ilú kékeré kan tí a kò mò sí ààlà Siria ni ‘iṣáájú iyípadà nílá kan.’ “Àwọn olè wònyen ni àwọn àpòsítélì Mohammed, igboya àṣiwèrè wọn sì yọ láti inú aginjù.”

“Ògbun Aláìlòpin.—Ìtumò ọ̀rò yìi ni a lẹ̀ kẹ̀kọ̀ láti inú èdè Gíríkì, èyí tí a tùmọ̀ sí ‘ìjinlẹ̀, aláìlòpin, jíjin gan-an,’ ó sì lẹ̀ tọ̀ka sí ibikíbi tí ó jẹ̀ ahoro, tí a ti fí sílẹ̀ di pètélẹ̀, tí a kò sì gbin sí. A lò ó fún ayé ní ipò rẹ̀ àkókó ti rudurudu. Gen. 1:2. Nínú àpẹ̀rẹ̀ yìi ó lẹ̀ tọ̀ sí i ní ìbámu pẹ̀lú àwọn ahoro tí a kò mò ní aginjù Arábíà, láti etí ààlà rẹ̀ ni àwọn ọ̀pọ̀ ọ̀mọ̀ ogun Saracen ti jáde bí ikùkùu esù. Ìṣubú Chosroes, ọ̀ba Pérsíà, sì lẹ̀ dára pọ̀ gan-an gégé bí sísì ọ̀gbun aláìlòpin náà, nítorí ó pèsè ọ̀nà sílẹ̀ fún àwọn ọ̀mọ̀lẹ̀yìn Mohammed láti jáde láti ilẹ̀ wọn tí ó ṣókùnkùn, kí wọn sì tan àwọn èkó ìtanrànje wọn ká pẹ̀lú iná àti idà, títí wọn fi tan òkùnkùn wọn bọ̀ gbogbo ijoba Ìlà Oòrùn.” Uriah Smith, Daniel and Revelation, 495–498.

Ègbé àkókó, èyí tí í ṣe ipè karùn-ún, n tọ̀ka sí ìbèrẹ̀ ogun Islam sí Romu, ó sì tún n tọ̀ka sí ìjà kan láàárín Romu àti Pérsíà níbi tí Romu ti ṣẹgun; ṣùgbón ní ṣiṣe bẹ̀, ó ná agbára ológun rẹ̀ tán dé iwọn tí kò fi lẹ̀ dá idide agbára Islam dúró. Àwọn àbùdá àṣotélẹ̀ ti ègbé àkókó àti ègbé kejì n fi àwọn àbùdá àṣotélẹ̀ ti ègbé kẹta hàn, ó sì ṣe pàtáki láti mò àwọn ègbé méjì àkókó gégé bí ààmì ìtàn ègbé kẹta, nítorí ìtàn náà dúró fún àkókò idìdì àwọn ọ̀kẹ̀ méjìlálá lé ogójì mērin [144,000], èyí tí ó bèrẹ̀ ní September 11, 2001. Lẹ̀yìn ìtàn àṣotélẹ̀ tí a ṣojú rẹ̀ nípasẹ̀ Mohammed nínú esè mēta àkókó, esè kẹrin ṣàfihàn Abubakar, aṣáájú àkókó lẹ̀yìn Mohammed.

A sì pàṣẹ̀ fún wọn pé kí wọn má ṣe pa koríko ayé lára, tàbí ohun aláwọ̀ ewé kankan, tàbí igi kankan; bí kò ṣe àwọn èniyàn wònyí nikan tí wọn kò ní èdìdì Ọ̀lórùn ní iwájú orí wọn. Ìfihàn 9:4.

Àṣẹ Abubakar pa láṣẹ̀ fún àwọn jagunjagun Islam láti fi iyàtò hàn láàárín irú olùjosin méjì tí ó wà ní àwọn ilẹ̀ Romu ní àkókò yẹn. Ègbé kan ni àwọn Kátólíki, tí wọn ní diẹ̀ lára àwọn ègbé èsin tí wọn máa n fá èyìn orí wọn (tonsure), tí wọn sì n pa ijosin ojò Àikú mó. Ègbé kejì sì ni àwọn olùpa Sábààti ojò keje mó, Sábààti náà sì ni èdìdì Ọ̀lórùn.

“Lẹ̀yìn ikú Mohammed, Abubekr ni ó rọ̀pò rẹ̀ nínú àṣẹ̀ ní ọ̀dún A.D. 632; eni tí, ní kété tí ó ti fi iṣàkóso àti ijoba rẹ̀ múlẹ̀ dáadàa, rán lẹ̀tà àkànṣe kan káàkiri sí àwọn èyà Arabia, lára èyí tí èyí tí ó tẹ̀lẹ̀ yìi jẹ̀ àyọ̀kà kan:—

“Nígbà tí ẹ̀ bá n jagun àwọn ogun Olúwa, ẹ̀ fi ara yín hàn gégé bí ọ̀kùnrin, láì yí èyìn padà; ṣùgbón kí iṣẹgun yín má bà á ní àbàwọn pẹ̀lú èjẹ̀ àwọn obìnrin àti àwọn ọ̀mọ̀. Ẹ̀ má ṣe pa igi ọ̀pẹ̀ run, bẹ̀ ni ẹ̀ má ṣe sun àwọn oko ọ̀kà kankan. Ẹ̀ má ṣe gé àwọn igi eléso lulẹ̀, bẹ̀ ni ẹ̀ má ṣe ṣe ibi kankan sí ẹ̀ran ọ̀sin, bí kò ṣe irú èyí tí ẹ̀ pa láti jẹ̀. Nígbà tí ẹ̀ bá sì dá májẹmú tàbí àdéhùn kankan sílẹ̀, ẹ̀ dúró ṣinṣin nínú rẹ̀, kí ọ̀rò yín sì dájú gégé bí ẹ̀ ti sọ̀ ọ̀. Bí ẹ̀ sì ti n lẹ̀, ẹ̀ ó rí àwọn èniyàn onífẹ̀-ṣin kan tí wọn gbé igbé ayé iyàsótò nínú àwọn ilẹ̀ ajẹmónà, tí wọn sì ti pinnu nínú ara wọn láti máa sin Ọ̀lórùn ní ọ̀nà náà; ẹ̀ jẹ̀ kí wọn wà ní tiwọn, ẹ̀ má sì pa wọn tàbí run àwọn ilẹ̀ ajẹmónà wọn. Ẹ̀ ó sì tún rí irú àwọn èniyàn mǐràn tí wọn jẹ̀ ti sinagogu Satani, tí wọn fá adé orí wọn; ẹ̀ rí i dájú pé ẹ̀ ya agbári wọn, kí ẹ̀ má sì ṣe fún wọn ní ààyè kankan títí wọn yóò fi di ọ̀mọ̀ Muhammadi tàbí kí wọn san owó orí.”

“A kò sọ nínú àṣotẹlẹ̀ tàbí nínú itàn pé àwọn àṣẹ tí ó ní iwà èniyàn jùlọ ni wọn tẹlẹ̀ pẹ̀lú iṣọra gégé bí àṣẹ ikà nàà; sùgbọ̀n bèẹ̀ ni a pàṣẹ fún wọn. Àti pé àwọn ohun tí ó ńáájú nàà nikan ni Gibbon kọ̀ silẹ̀ gégé bí èyí tí a fi fún Abubekr láti sọ fún àwọn olórí, tí iṣẹ̀ wọn jẹ̀ láti fi àwọn àṣẹ nàà jáde fún gbogbo àwọn ọ̀mọ-ogun Saracen. Àwọn àṣẹ nàà bá àṣotẹlẹ̀ nàà mu nípa iyàtò tí ó ẹ̀, bí ẹ̀ni pé khalifa nàà fúnra rẹ̀ ń sīṣẹ̀ ní iḡboràn tí a mò sí, pẹ̀lú iḡboràn taàrà, sí àṣẹ tí ó ga ju ti èniyàn aláilẹ̀kú lọ; àti ní iṣẹ̀ gan-an tí ó fi ń jáde lọ láti bá ẹ̀sìn Jèsù jagun, àti láti tan ẹ̀sìn Mohammed kalẹ̀ dípò rẹ̀, ó tún àwọn ọ̀rọ̀ nàà sọ tí a ti sọ tẹlẹ̀ nínú Iṣipayá Jèsù Kristi pé yòò sọ.”

“Èdidi Ọ̀lọrun ní Oríwájú Wọn.—Nínú àlàyé lóri orí keje 7:1–3, a ti fihàn pé èdidi Ọ̀lọrun ni Sábáati òfin kẹrin; itàn kò si dákẹ̀ nípa òtítọ̀ nàà pé àwọn tí ń pa Sábáati tòótọ̀ mò ti wà ní gbogbo àkókò iṣàkóso yìí títí dé òní. Sùgbọ̀n ibèèrè ti dide níhìn-in pẹ̀lú ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ èniyàn pé, ta ni àwọn ọ̀kúnrin wònyí tí ní àkókò yìí wọn ní èdidi Ọ̀lọrun ní oríwájú wọn, tí wọn si fi bèẹ̀ bọ̀ lówó inúnibíni Muhammadan? Kí olùkà máa ránti òtítọ̀ nàà, tí a ti mẹnụ kàn tẹlẹ̀, pé àwọn kan ti wà ní gbogbo iṣàkóso yìí tí wọn ní èdidi Ọ̀lọrun ní oríwájú wọn, tàbí tí wọn jẹ̀ àwọn olùṣọ̀ Sábáati tòótọ̀ pẹ̀lú imọ̀; kí wọn si tún ronú pé ohun tí àṣotẹlẹ̀ nàà ń jẹ̀rìí ni pé ikọ̀lù agbára Tòkì apanirun yìí kò dojú kó wọn, bí kò ẹ̀ ẹ̀gbẹ̀ èniyàn miiran. Nípa bèẹ̀, a ti yọ̀ kókó-ọ̀rọ̀ nàà kúrò nínú gbogbo iṣòro; nítorí èyí nikan ni ohun tí àṣotẹlẹ̀ nàà ń jẹ̀rìí ní tòótọ̀. Ẹ̀gbẹ̀ èniyàn kan soṣo ni a fi hàn gbangba nínú ọ̀rọ̀ nàà; iye ni, àwọn tí kò ní èdidi Ọ̀lọrun ní oríwájú wọn; ipamọ̀ àwọn tí wọn ní èdidi Ọ̀lọrun si wólé wá nípa itumọ̀ àfihàn nikan. Ní ibámu pẹ̀lú èyí, a kò kẹ̀kọ̀ láti inú itàn pé ẹ̀nikẹ̀ni nínú àwọn wònyí kópa nínú èyíkẹ̀yí nínú àwọn àjálù tí àwọn Saracen mú wá sórí àwọn ohun ifojúsunná ikóriira wọn. A rán wọn sí ẹ̀gbẹ̀ èniyàn miiran. Àti pé iparun tí yòò dé bá ẹ̀gbẹ̀ èniyàn yìí kò jẹ̀ èyí tí a fi wé ipamọ̀ àwọn èniyàn miiran, bí kò ẹ̀ ti èso àti ewéko ilẹ̀ nikan; bá yìí ni, Ẹ̀ má ẹ̀ pa koríko, igi, tàbí ohun aláwọ̀ ewé kankan lára, bí kò ẹ̀ ẹ̀gbẹ̀ èniyàn kan pátó. Nínú imúṣẹ̀ rẹ̀, a si rí àwòrán àjẹ̀jì yìí pé ọ̀mọ-ogun àwọn agbóguntini ń dá àwọn nṣkan wònyí sí, èyí tí irú àwọn ọ̀mọ-ogun bèẹ̀ sáà máa ń pa run, iye ni, ojú àti àwọn èso àtọ̀wọ̀dá ẹ̀dá; wọn si, nípa mímú àṣẹ̀ tí a fún wọn ẹ̀ láti pa àwọn èniyàn wònyí lára tí kò ní èdidi Ọ̀lọrun ní oríwájú wọn, ń ya àtá̀rì ẹ̀gbẹ̀ àwọn onísìn kan tí wọn ní adé tí a fẹ̀ ní irun, tí wọn si jẹ̀ ti sínágógù Sátàni.”

“Láisi àní-àní, wònyí jẹ̀ irú àwọn mọ̀nki kan, tàbí pínpín miiran nínú Sòṣì Roman Kátólíkì. Sí wọn ni a tọ̀ka ogun àwọn Mohammedans sí. Ó si dàbí fún wa pé ibámu àkànṣe kan wà, bí kí í bá ẹ̀ ète pátó, nínú sīṣe àpẹ̀júwe wọn gégé bí àwọn tí wọn kò ní èdidi Ọ̀lọrun ní iwájú orí wọn; níwọn bí iye ẹ̀ jẹ̀ iḡ nàà gan-an tí ó ti gba èdidi rẹ̀ kúrò lówó òfin Ọ̀lọrun, nípa yíyọ̀ Sábáti tòótọ̀ kúrò, tí ó si fi èké kan gbé dide sí ipò rẹ̀. A kò si loye, yálá láti inú àṣotẹlẹ̀ tàbí láti inú itàn, pé àwọn èniyàn wònyen tí Abubekr pàṣẹ̀ fún àwọn ọ̀mọ̀lẹ̀yìn rẹ̀ pé kí wọn má ẹ̀ yọ̀ wọn lẹ̀nu, ni wọn ní èdidi Ọ̀lọrun, tàbí pé dandan ni wọn jẹ̀ èniyàn Ọ̀lọrun. Ta ni wọn jẹ̀, àti fún idí wo ni a fi dá wọn sí, ẹ̀rì kẹ̀kẹ̀kẹ̀ Gibbon kò sọ fún wa, a kò si ní ọ̀nà miiran láti mò; sùgbọ̀n a ní gbogbo idí láti gbà gbọ̀ pé kò sí ẹ̀nikan nínú àwọn wònyí tí ó ní èdidi Ọ̀lọrun tí a yọ̀ lẹ̀nu, nígbà tí a fi àwọn ẹ̀ka miiran, tí ó ẹ̀ kedere pé wọn kò ní í, lé lóbe; bá yìí ni àwọn àlàyé pátó inú àṣotẹlẹ̀ nàà si tí rí imúṣẹ̀ lópo lópo.” Uriah Smith, Daniel and Revelation, 500–502.

Abubakar sọ̀ àwọn ọ̀mọ̀lẹ̀yìn Mohammed di mímú sọ̀kan sínú Kalifeti lẹ̀yìn ikú Mohammed, nítorí nàà, bí ó tilẹ̀ jẹ̀ pé wọn jẹ̀ èniyàn itàn méjì ọ̀tọ̀tọ̀, nígbà tí a bá kà wọn pọ̀, wọn sojú ibèrè ẹ̀rì Islam ti ẹ̀gbẹ̀ àkókò, àti èniyàn itàn tí ó fi àmì sí itàn ẹ̀gbẹ̀ àkókò ni Mohammed.

Ní ìbèrè ìtàn ìyọnu kejì, Mohammed II gba Constantinople ní ọdún 1453. Ní ọdún 1449, wọn tú àwọn àngẹ̀lì m̀erín sílẹ̀, tí wọn dúró fún Islam. Ìbèrè àti òpin ìyọnu kííni ni a fi Mohammed kan samisi, èyí àkókó àti èyí kejì lésẹ̀sẹ̀. Ní ọ̀nà àsoṭelẹ̀, ìbèrè àti òpin ìtàn ìyọnu kííni rú ààmì Alpha àti Omega.

Ìbèrè ègbé kejì ní àsoṭelẹ̀ àkókò kan nípa àwọn àngẹ̀lì m̀erín, tí wọn sàpeṣeṣe Íslámù tí a sì tú sílẹ̀ nígbà náà, lẹ́yìn èyí tí a sì di wọn lówọ̀ ní August 11, 1840. Láti àkókò náà títi di October 22, 1844, a fi èdìdì di ọ̀kẹ̀ m̀erínlélógójì [one hundred and forty-four thousand] ni a sàfihàn. Ìbèrè ègbé kejì ní tọ̀ka sí itúsílẹ̀ Íslámù, iparí rẹ̀ sì ní samisi idídíwọ̀ Íslámù. Mejeeji ègbé àkókó àti ègbé kejì ní àwọn àmì àsoṭelẹ̀ gígéye tí ní so àwọn ìbèrè wọn mó àwọn òpin wọn.

A gbọ̀dọ̀ fi àjàlù méjì àkókó lé ara wọn lóri, “ìlà lóri ilà,” kí a lè dá àjàlù kẹta mò. Ọ̀kan nínú àwọn àbùdá àsoṭelẹ̀ tí àwọn eḷeríí méjì àkókó ti Islam fi hàn ni pé wọn dúró fún àkókò kan pátó tí ó samisi ìbèrè àti iparí pèlú àmì ifowósí Alpha àti Omega. Wọn tún ní àmì ifowósí kejì; nítorí ìbèrè àjàlù àkókó ní tọ̀ka sí idìdì àwọn èniyàn Ọ̀lórùn, àti iparí àjàlù kejì náà pèlú ní tọ̀ka sí idìdì àwọn èniyàn Ọ̀lórùn.

Ègbé kẹta dé nígbà tí Íslámù lù ẹranko ilẹ̀ ti Ifihàn orí ketalá lójijì, láisi irètí, báyii ni ó sì bẹ̀rè àsikò idìdì. Idìdì egbèrún lónà ogórùn-ún m̀erínlélógójì náà parí ní òfin Ọ̀jọ̀-Àikú tí ní bọ̀ láipé, àti ní idáhùn sí isòtẹ̀ yẹn, isòtẹ̀ orilẹ̀-èdè ni iparun orilẹ̀-èdè máa tẹ̀lé. Gégé bí a ti sàpeṣeṣe rẹ̀ pèlú Róòmù keferi àti Róòmù pópù, iparun orilẹ̀-èdè ni a ní mú sẹ̀ nípasẹ̀ idájọ̀ ipè Ọ̀lórùn. Àwọn ègbé méta náà sì jẹ̀ àwọn ipè pèlú. Íslámù ti ègbé kẹta yóò tún lù lójijì, láisi irètí, sí òfin Ọ̀jọ̀-Àikú tí ní bọ̀ láipé ní Orilẹ̀-Èdè Amérikà, nígbà tí àsikò idìdì egbèrún lónà ogórùn-ún m̀erínlélógójì náà bá parí. Àsikò náà ni a ti sàpeṣeṣe rẹ̀ nípasẹ̀ àsikò ìbèrè ti ègbé kííni, àti pèlú nípasẹ̀ àsikò iparí ti ègbé kejì.

A ó tẹ̀síwájú nínú ẹ̀kọ̀ yíi nínú àpilẹ̀kọ̀ tí ó tẹ̀lé.

Sára sì rí omọ̀ Hágári ará Ejibiti, eni tí ó bí fún Ábúrahámù, pé ó ní sẹ̀sín. Nítorí náà, ó wí fún Ábúrahámù pé, Lé iránṣẹ̀bìnrin yíi àti omọ̀ rẹ̀ jáde; nítorí omọ̀ iránṣẹ̀bìnrin yíi kí yóò jogún pọ̀ mó omọ̀ mi, àní pèlú Ísákì. Ọ̀ràn náà sì bà Ábúrahámù nínú gidigidi nítorí omọ̀ rẹ̀. Sùgbón Ọ̀lórùn wí fún Ábúrahámù pé, Má sẹ̀ jẹ̀ kí ó bà ọ̀ nínú nítorí omọ̀kùnrin náà, àti nítorí iránṣẹ̀bìnrin rẹ̀; nínú gbogbo ohun tí Sára ti sọ̀ fún ọ̀, fetí sí ohùn rẹ̀; nítorí nínú Ísákì ni a ó ti pe irú-omọ̀ rẹ̀. Àti pé omọ̀ iránṣẹ̀bìnrin náà pèlú ni èmi yóò sọ̀ di orilẹ̀-èdè kan, nítorí pé irú-omọ̀ rẹ̀ ni í sẹ̀. Ábúrahámù sì dide ní kùtùkùtù òwúro, ó sì mú àkàrà, àti ìgò omi kan, ó sì fi fún Hágári, ó gbé e lé e lóri, àti omọ̀ náà pèlú, ó sì rán an lọ. Ó sì lọ, ó sì ní rìn kárin nínú aginjù Bía-sébà. Omi sì tán nínú ìgò náà, ó sì gbé omọ̀ náà sí abẹ̀ ọ̀kan nínú àwọn igbó kéékèkèké. Ó sì lọ, ó sì jókòó sí ihà ọ̀tún rẹ̀ ní ijinnà díẹ̀, bí ibon ọ̀fà sẹ̀ lè dé; nítorí ó wí pé, Kí èmi má bà a rí ikú omọ̀ náà. Ó sì jókòó ní òdikejì rẹ̀, ó sì gbé ohùn rẹ̀ sókè, ó sì sọ̀kún. Ọ̀lórùn sì gbọ̀ ohùn omọ̀kùnrin náà; angẹ̀lì Ọ̀lórùn sì pe Hágári láti ọ̀run, ó sì wí fún un pé, Kí ni í sẹ̀ ọ̀, Hágári? má bẹ̀rù; nítorí Ọ̀lórùn ti gbọ̀ ohùn omọ̀kùnrin náà níbi tí ó wà. Dide, gbé omọ̀kùnrin náà sókè, kí ó sì dì í mú sìnşin ní ọ̀wọ̀ rẹ̀; nítorí èmi yóò sọ̀ ọ̀ di orilẹ̀-èdè òlá. Ọ̀lórùn sì sọ̀ ọ̀jù rẹ̀, ó sì rí kànga omi kan; ó sì lọ, ó sì kun ìgò náà fún omi, ó sì fún omọ̀kùnrin náà ní omi mu. Ọ̀lórùn sì wà pèlú omọ̀kùnrin náà; ó sì dàgbà, ó sì ní gbé nínú aginjù, ó sì di ayanşofà. Jénẹ̀sìsì 21:9–20.